

**Брень А. Л.**  
студентка,  
**Хом'як І.В.,**

*кандидат біологічних наук, доцент кафедри екології та географії  
Житомирського державного університету імені Івана Франка, м. Житомир*

## **ВПЛИВ БОРТНИЦТВА НА ЛІСОВІ ЕКОСИСТЕМИ ПОЛІССЯ**

Бортництво або борткове бджільництво – це один із найдавніших способів провадження бджільництва. Його суть полягає в утриманні диких бджіл в дуплах або видовбаних колодах, прикріплених до дерев розташованих в природних лісових масивах. Воно було провідною галуззю господарства Київської Русі та її найближчих околиць. На Поліссі та інших районах бортництво посідало значне місце в господарстві до початку XX століття. Продукти бортництва були одним із провідних елементів експорту. Та з часом цей промисел почав зникати. Існує чимало причин, які так чи інакше пояснюють занепад даного промислу. Серед причин є середовищні, економічні, технічні та суспільно-політичні фактори. Провідними є такі:

- 1) Запровадження рамочних вуликів;
- 2) Меліоративні та лісотехнічні роботи радянських часів, тощо.

Дослідивши першу причину ми розуміємо, що сучасне рамочне бджільництво практично витіснило лісове бджільництво, цим самим призвело до втрати його значення та повного зникнення. Рамочні вулики зручніші в експлуатації, а перенесення пасік на сільськогосподарські угіддя та до населених пунктів давало збільшення продукції. По друге, внаслідок осушування боліт та заростання лісом болотяних прогалів, чисельно зменшилась кількість медоносних рослин, насамперед вересу. Таким чином і так низький взяток бортницьких бджіл став критичним.

Незважаючи на це в деяких віддалених селах Полісся і до нині зберігся цей промисел. Останнім часом із розвитком зеленого туризму та потягу до етнокультури бортництво отримало нове дихання. Його мед знову стає ексклюзивним експортним продуктом.

Бортництво в порівнянні із сучасним бджільництвом є більш універсальним та інтегрованим в природні лісові екосистеми. Адже це не лише виробництво меду, не лише автохтонний давній промисел, що корінням поринає в глибини історії корінних жителів Полісся. Це ще й особлива дуже важлива взаємодія із навколишнім середовищем. Ми можемо спостерігати неповторні двосторонні взаємовпливи. З одного боку, смакова якість бортницького меду та його об'єми залежать від стану середовища в межах якого збирається нектар та пилок. Відсутність різних видів забруднення робить бортницький мед чистішим і безпечнішим для здоров'я.

З другого боку, активна діяльність бортницьких бджіл, що мешкають в лісових масивах, гарантує сталість високого рівня біорізноманіття. Оскільки, в лісових масивах відбуваються активні динамічні процеси переходу одних екосистем в інші, то саме ці бджоли є одним із гарантів їхнього нормального перебігу. Автогенна сукцесія, супроводжується сингенетичною зміною видів. При цьому, представники наступних стадій розвитку певний час є малочисленими. Для переходу на вищу стадію розвитку необхідно наростити чисельність. Це прямо корелює від ефективності запилення. Щоб прискорити перехід від однієї стадії до іншої, необхідно збільшити ймовірність відвідування квітів представників цих видів запилювачами.

В лісових масивах традиційно зустрічаються декілька видів роду джміль (*Bombus*). Однак його представництво досить малочисельне і вони не здатні самостійно підтримувати стійкість раритетних екосистем. Крім того більшість із них віддають перевагу лукам, де зустрічаються численні представники родини бобових (*Fabaceae*). Всередині лісових масивів основним запилювачем залишається бджола. Для диких бджіл потрібні старі дерева із дуплами, що зустрічається вкрай рідко при теперішньому способі ведення лісового господарства. Тоді на допомогу приходять бортники. Таким чином, ми маємо взаємодію зв'язок між бортництвом і біорізноманіттям. Наявність бортників призводить до збільшення біорізноманіття, а з другого боку, високе різноманіття сприяє розвитку бортництва. Бортництво є надійним гарантом забезпечення стійкості та надійного функціонування раритетних оселищ Полісся